

Kelemen Kristóf

Megfigyelők

Szereplők:

Somogyi Sándor („Rómeó” fedőnevű ügynök), 23

Michael Besenczy, 28

Rózsa Erzsébet („Puma” fedőnevű ügynök), 35 körüli, később másik szerepben: Pataki elvtársnő

Sárközi Judit, 18

Horváth hadnagy, 32

Történi háttér: 1965-ben, Magyarországon.

Horváth

Felvételeket csak az önök biztonsága érdekében készítünk. Benne van az intézményünk nevében is: Állambiztonság. Ha mi nem lennénk, megnőne a bűnözés, és az emberek nem mernék egyedül kiengedni a gyerekeiket az utcára. Félniük kellene. Ezt akarják? (*Elkezdni kamerázni a nézőket.*) Ezek a felvételek mind megőrződnek. Raktározzuk, iktatjuk – visszakereshetőek. Az iratokat is eltesszük, rendszerezzük. Az utókor számára ezek a felvételek és az ügynöki jelentések az objektív igazság kulcsai lesznek, és ezek alapján tanulják majd a gyerekeink a történelmet az iskolában. Mindenkiről van adatunk, így mindenkit meg tudunk védeni. Maguk nem tudnak minket meglepni – ismerjük a múltjukat és a jövőjüket is – az adatokból ugyanis minden kikövetkeztethető. Mi megvédjük magukat, és a védelemért az adataikkal fizetnek. Semmi sincs ingyen. És folyamatosan fejlődünk. Egy napon minden utcasarkon kamera veszi majd az arra járókat, és az állampolgárok önként adják át nekünk minden adatukat. Addig pedig: elveszük tőlük.

És most, ha megengedik, következzen egy személyesebb jellegű krédó: az állambiztonsági munka során – ezúttal mi, mindannyian – egyedi perspektívából láthatjuk a világot, egy különleges kameralencsén át, úgy, ahogy senki más nem látja. Betekintést nyerhetünk emberek privát életébe, a legsötétebb titkaikba és vágyaikba. Beleshetünk a színleléseik és a hazugságaik mögé. Jobban kiismerhetjük őket, mint ők saját magukat. Megleshetjük, ahogy a nagy emberi játszmák lejátszódnak – pont, mint a színházban. De ne legyünk naivak! Akinek ez a munkája, az hamar rájön, hogy ami a dolog sava-borsát adja, az a jelentésekben nem leírható. Emberi kötődéseink lesznek. Ez a munka komoly terheket ró ránk és nagy felelősség, de vállalnunk kell a terheket, az önök biztonságáért cserébe.

Michael Besenczy dossziéját 1965. január 29-én nyitottuk „Kamerás” fedőnéven, miután Magyarországra érkezett filmrendezést tanulni, a Színház- és Filmművészeti Főiskolára. Alapos a gyanúnk, hogy az Angliában élő Besenczy kizárólag azért jött ide, hogy az angol titkosszolgálatnak kémkedjen. Az angolok valószínűleg busásan megfizetik ezért. Besenczy gépkocsival utazott be Magyarországra, és

több osztálytársa forgatásánál is segédkezett azóta sofőrként. A tanulmányi osztály vezetőjének jelentéséből tudjuk, hogy sokan keresik Besenczy társaságát, aki könnyen teremt kapcsolatokat a Főiskolán. Így az angolok számára különösen jó hírszerző értéke van.

2

- Sándor *(kamerázza Michaelt)* Csak lazulj el a kamera előtt! Készen állsz?
- Michael Igen.
- Sándor Múltkor mesélted, hogy sokan kérdeznek, hogy angolnak vagy magyarnak tartod-e magad, de aztán nem fejtetted ki.
- Michael Nem tartom magam angolnak, bár ott születtem, és jól is érzem magam Angliában. Magyarnak sem tartom magam, bár a szüleim magyarok voltak. Ebből a szempontból hontalan vagyok, nincs hazám.
- Sándor Idegennek érzed magad?
- Michael Nem kell engem sajnálni. Hamar megtaláltam a helyem a Főiskolán is. Gyorsan beilleszkedtem, amikor meghívtalak titeket, az egész osztályt a Fortunába.
- Sándor Érdekléd az embereket. Nem tudják, ki vagy. Huszonnyolc éves ember, sosem élt Magyarországon, és most egyszer csak – a semmiből itt terem! Miért?
- Michael Egy történetet szeretnél hallani? Vagy célokat, hasznot, amire vágyom?
- Sándor Nem tudom.
- Michael Próbáld meg te összerakni a történetet!
- Sándor El akarsz rejtőzni, miközben a figyelem középpontjában állsz.
- Michael Hát igen. *(a nézők felé)* Most is egy csomóan néznek minket.
- Sándor Ne legyél paranoiás.
- Michael Itt, ahol most vagyunk. Minket néznek. Megítélnék. Lehet, hogy jelentéseket írnak majd rólunk, azt mások elolvassák, elképzelnék minket, és ugyancsak megítélnék.
- Sándor Tapasztaltál bármi konkrétumot?
- Michael Csak érzem, hogy figyelnek. Minket és egymást. Nem tudhatjuk, ki milyen szándékkal jött ma ide. Mindenki lehet információhordozó – nem csak rosszakaratból. Látnak vagy hallanak valamit, és elmesélik másoknak. Például én most azt mondom, hogy az, aki ezt az országot

vezeti, na az egy mocskos gazember. Na most ez egyeseknek tetszik, másoknak nem, de a lényeg, hogy elkezdenek erről beszélni, és közben terjed a mondatom. És hogy én mondtam ki ezt a mondatot.

3

Horváth „Kamerás”-hoz első lépésben egyik osztálytársán, Somogyi Sándoron keresztül próbálunk meg közel kerülni, akiről kompromittáló információk vannak a birtokunkban. „Szécsi” fedőnevű ügynökünktől, aki operatőr hallgató, megtudtam, hogy kedd este Somogyival a Vadrózsa Eszpresszóban találkoznak, hogy egy közös filmtervről beszélgessenek. „Szécsi”-nek azt az utasítást adtam, hogy egy előre megbeszélt asztalhoz üljön le, a bejárat felőli székre, én pedig úgy helyezkedem el a szomszédos asztalnál, hogy a válla fölött Somogyi észrevehessen. „Szécsi” egy ponton rosszul létre panaszkodik, majd elmegy a mellékhelyiségre, ahol utasításaink szerint kb. tíz percet tölt az egyik fülkében várakozva. Így alkalmam nyílik a Somogyival való kapcsolatfelvételre.

(nézi Sándort, aki kerüli vele a szemkontaktust, egy ponton mégis hosszabban találkozik a tekintetük)

Rosszul van a barátja?

Sándor Igen.

Horváth Úgy tűnt, mint aki nincs jól.

(szünet)

Nem találkoztunk már?

Sándor Igen? Nem emlékszem.

Horváth Nem akartam hallgatózni, de jól értettem, hogy valami filmforgatásról beszélgettek a barátjával? Filmesek?

Sándor Még tanulunk.

Horváth A Filmművészeti Főiskolán? Meghívhatom egy italra? Whiskey?

Sándor Nem innék most erőset.

Horváth Mást is kérhet.

Sándor A barátom mindjárt visszajön a mosdóból.

Horváth Maga gyakran jár ide?

Sándor Néha.

Horváth   Én most vagyok itt először.
(szünet, Horváth némán nézi, ettől Sándor zavarba jön, amikor már nagyon kínos a hallgatás, Horváth megszólal)
Tudom, hogy mire gondol.

Sándor   Valóban?

Horváth   Arra gondol, hogy mit akar magától ez a furcsa idegen. Nem kertelek tovább. Hadd mutatkozzam be: Horváth Lajos vagyok.

Sándor   Somogyi Sándor

Horváth   Riportot írok a Film Színház Muzsikának a magyar filmművészet új útjairól. Sokat hallottam már magáról. Szívesen megszólaltatnám a cikkben. Lenne hozzá kedve?

Sándor   Nincs akadálya.

4

Michael   *(kamerázza Sándort)* Na, Sanyi, miért vagy ilyen boldog?

Sándor   Ma derült ki, hogy beválogatták a rövidfilmemet egy filmfesztiválra.

Michael   Jól megünnepeltük?

Sándor   Rendes tőled, hogy álltad a cechet, elég sokan eljöttek a Főiskoláról.

Michael   Szeretsz a Főiskolára járni?

Sándor   Nekem ez a közegem, itt érzem otthon magam. Többször is felvételiztem, mire felvettek, és most végre azt csinálhatom, amire mindig is vágytam.

Michael   Akkor oldottan, őszintén beszélhetsz mindenkivel.

Sándor   Én mindenkivel jóban is vagyok.

Michael   Mindent megoszthatsz velük.

Sándor   Igen.

Michael   Nem kell bizonyos dolgokat eltitkolnod?
(szünet, hosszan egymás szemébe néznek)

Sándor   Nem.

Michael   Tudtad, hogy vannak kultúrák, ahol nem megszokott, hogy az emberek egymás szemébe néznek? A gyarmatosítások idején ezt sokan félreértették. A bennszülöttek arcáról azt olvasták le, hogy alattomosak.

Sándor   Akkor most te vagy az angol gyarmatosító?

Michael Van, aki azért nem néz mások szemébe, mert bizalmatlan a környezetével. Félt, hogy a tekintetén keresztül elvesznek tőle valamit. Szerintem te legalább olyan bizalmatlan vagy, mint én.

Sándor Nem lehet mindenkivel őszintén beszélni.

Michael És veled – lehet őszintén beszélni?

Sándor Töreksem rá, hogy lehessen.

Michael Becsületes embernek tartod magad?

Sándor Mire gondolsz?

Michael A kisugárzásod becsületes. Az arcodról ezt olvassuk le.

Sándor Én mindig jó gyerek voltam.

Michael El tudnád hitetni az ellenkezőjét is? Mondjuk ha egy negatív karaktert kéne eljátszanod.

Sándor Nem vagyok színész. Nem hiszem, hogy az jól állna nekem.

Michael Miért?

Sándor Én se hinném el magamról. És szerintem mások sem.

Michael El tudod képzelni, hogy egy napon felébredsz, a tükörbe nézel, és teljesen mást fogsz jelenteni?

Sándor Nem tudom. Idővel sokat változhat egy arc.

5

Horváth Köszönöm, hogy eljött.

Sándor Itt lakik?

Horváth Miért kérdezi?

Sándor Különös lakás. Alig vannak bútorok.

Horváth Nem mindenki szereti a zsúfolt tereket.
(Horváth italt tölt, koccintanak)

Sándor Felőlem kezdhethük az interjút.

Horváth Rendben. De először egy vallomással tartozom. Múltkor nem mondtam igazat: ahol találkoztunk, az igazából a törzshelyem, és máskor is láttam már ott magát. Nem vett észre engem, de én magát azonnal megjegyeztem. Általában egy másik fiúval járnak oda, nem azzal, aki a végében volt. Ki az a másik?

Sándor Az osztálytársam. Michaelnek hívják.

Horváth Külföldi?

Sándor Angol, de beszél magyarul.

Horváth Figyeltem, és arra gondoltam, valószínűleg lehet vele találkozni parkokban, éjszakánként. Tudja, arrafelé, amerre sokan vannak a férfiak. Biztosan szokott sétálgatni a Népligetben.

Sándor Nem hiszem.

Horváth Nekem ehhez van szemem.

Sándor Felesége is van.

Horváth Az nem jelent semmit. Látta már őket együtt?

Sándor A nő külföldön él. Még sosem járt itt.

Horváth Szabadon rosszalkodhat, a felesége nélkül.

Sándor Ő nem így rosszalkodik.

Horváth Hát hogy? Meséljen!

Sándor Vannak barátnői.

Horváth Magának nincs barátnője?

Sándor Menyasszonyom van.

Horváth Na látja. És a menyasszonya biztosan nem sejtí, hogy maga is szokott néha hosszú sétákra indulni.

(szünet)

Sándor Azt hittem, filmekről fogunk beszélgetni.

Horváth Mindjárt, mindjárt. Ezek a séták egyébként nem túl biztonságosak. Kérem, hagyjuk ezt a kényelmetlen magázódást, jó? Ne vedd rossz néven, de én már csak ilyen vagyok: mindenkinek adom a jó tanácsokat. Csak segíteni szeretnék. A parkok sok veszélyt rejtene. Hallottam olyanokról, akik csapatban dolgoznak: titkos jelzéseik vannak, és te csak annyit veszel észre, hogy még egy férfi hozzád ér. Nagyon gyengéden csinálják, nehogy megrémísszenek. Amikor már kezd mindenki belemelegedni, az egyik felveti, hogy a társaság felmehetne inkább lakásra. Hozzád mondjuk. Ekkor már nyeregben vannak annyira, hogy bármennyire félsz is, igent mondjál. Sokakat megverték és kifosztottak így, de azok nem beszélnek. Kivel is beszélhetnének? A rendőrséggel? Senki sem akarja, hogy ez kitudódjon.

Sándor Mi közöm nekem ehhez?

Horváth Tudtad, hogy nyilvántartják ezt? Lehet, hogy sosem kapnak el, de tudják rólad. Benne vagy a rendőrségi nyilvántartásokban. Hosszú évek óta listákat vezetnek.

Sándor Miféle listákat? Kikről?

Horváth Sándor, a homokosokról.
(szünet)

Sándor Ez valami tévedés. Hát én nem – (nevet)

Horváth Mit nem?

Sándor Bennem nincs ilyen hajlam. Menyasszonyom van.

Horváth Ez a kettő nem függ össze.

Sándor Nem is találkoztam még olyanokkal, akik – szexuálisan effélék.

Horváth Sándor, ott van rólad leírva feketén-fehéren. Bármikor bárki előszedheti.

Sándor (próbál könnyed maradni) Ezt valaki elrontotta.

Horváth Sándor, most ebbe nem menjünk bele. Ezek hiteles dokumentumok. Azért van szükség ezekre a listákra, mert csak az információk birtokában tudunk megvédeni titeket. Van két férfi, szeretők, egyik megöli a másikat: ha nem lennének róluk információink, milyen nyomon indulnánk el? Értetek csináljuk az egészet. Odafigyelünk rátok, de azért néha mi is kérnénk valamit cserébe – mégis csak így igazságos.

Sándor De hát én tényleg soha az életben –

Horváth (közbevág) Múlt pénteken Rác fürdő gőzfürdője. Március 19, Moszkva téri nyilvános vécé. Március 13, Erzsébet híd budai hídfőjénél lévő vécé. Március 6-án éjszaka a Lukács park, majd a Nyugati Pályaudvar vécéje. Február 19, Palatinus strand zuhanyzója. Február 5-én szintén a Moszkva téri vécé. Hívjam ide a többieket is?
(szünet)

Sándor Ki maga?

Horváth Hivatalos személyként kérem a segítségedet.

Sándor A segítségemet?

Horváth Egy bizonyos személy nagyon érdekel: Michael Besenczy. És azt szeretném, hogy beszéljünk el róla olykor, mondjuk hetente egyszer. Beülünk egy presszóba, és csak beszélgetünk.

Sándor Nem tudom, mit mondhatnék Besenczyről. Én egyáltalán nem vagyok vele olyan közeli viszonyban.

Horváth Lehet, hogy nem lesznek hasznosak ezek a beszélgetések, és nem fogunk gyakran találkozni, de ne zárjuk ki a lehetőségét!

Sándor Én – én nem vagyok alkalmas efféle munkára. Időm sincs rá a Főiskola mellett.

Horváth   Értem. Tudod, mi ezeket a listákat védjük. Szigorúan titkosak – ezzel is titeket védünk. De ha hálátlanságot érzünk az egyik oldalon, hanyagság alakulhat ki a másikon. Az információkat őrizni kell, különben, hopp, kirepülnek, mint egy kismadár. Hopp, ott vannak mindenütt. Képek, névtelen levelek a menyasszonyod, az édesanyád postaládájában.

Sándor   Az nem lehet.

Horváth   Ugye, Sándor, az nem lehet. Ez most itt a kölcsönös segítségnyújtásról szól.

(szünet)

Sándor   Mivel gyanúsítják Misit?

Horváth   Ezzel kapcsolatban nem adhatok információt. Az együttműködés egyébként anyagi juttatásokkal is járna. Utazhatnál, ahova csak akarsz.

Sándor   Nem kell pénz. Nem fogadom el.

Horváth   Egyelőre csak ismerkedünk, beszélgetünk. Ne éld meg ezt túl drámaian, Sándor! Ha együttműködsz, fedőnevet is kapsz, pont mint a színházban. Mit szólnál mondjuk ahhoz, hogy „Rómeó”.

Sándor   Miért pont „Rómeó”?

Horváth   Tudod te azt jól. Elfogadod?

Sándor   *(bólint)*

Horváth   Kezdd el Besenczyt kívülről nézni, és ne hidd el minden szavát! Próbára kell tenned – csak így derülhet ki az igazság.

(ének) Aki megért, senki sincs talán, te szeress legalább!¹

Estefelé rám tör a magány, te szeress legalább!

Kinek is kell egy tüskés, bolondos figura,

Ki a szívét letagadja, s nincs bájos mosolya?

Mi lesz velem? Oly nagy a világ,

Fogjunk össze, te szeress legalább!

(prózában) A találkozóink során sokat beszélgetünk majd a hálózati munkáról. A hálózati munka a nyilvánosság előtt zajlik, legendákkal elfedve. A találkozóinkat általában nyilvános helyeken tartjuk, főképp presszóknban. Ha ezek során feltűnne egy ismerősöd, nyugodtan mutass

---

¹ Fényes Szabolcs-Bacsó Péter: *Te szeress legalább*

be neki, és mondd azt, hogy egy volt technikumi osztálytársad révén ismerjük egymást, és most is csak véletlenül találkoztunk.

(ének) Kinek is kell egy tüskés, bolondos figura,

Ki a szívét letagadja, s nincs bájos mosolya?

Mi lesz velem? Oly nagy a világ,

Fogjunk össze, te szeress legalább!

6

- Horváth Jelentem, hogy Varga Ferencné Marcsikától, a Főiskola büfésétől megtudtuk, hogy „Kamerás” elégedetlen a mostani lakásával, újat keres magának. 1965. április 5-én „Rómeó” fedőnevű ügynökünkkel találkoztam a Svábhegyen, és bemutatam Kárász Józsefnének, akit régóta ismerünk, és tudjuk, hogy megbízható.
- Sándor Kárásznét apám rokonai révén ismerem, tőlük hallottam a lakásról is.
- Michael A külön bejárat nagyon tetszik. De miért ilyen olcsó? Olyan innen a kilátás, mint a Gellérthegyről.
- Horváth Kárászné állítása szerint „Kamerás” azonnal a pénzre tért, és gyanúsnak találta a lakás alacsony bérleti díját. Ekkor Kárászné arról beszélt, hogy ő nem szeretne hasznot húzni a szegény külföldi vendéghallgatókból, és csak annak adja ki a lakást, akit szimpatikusnak talál.
- Michael Egykor biztos egy nagyon gazdag család lakott itt. Azóta kicsit megrongálódott a ház. Szerinted miért van itt ez a cserépkályha?
- Sándor Ezzel fűthetsz.
- Michael Azt értem, de miért egy kandalló előtt áll?
- Sándor Gondolom a kandallót nem tudták használni.
- Michael Tetszik ez a ház.
- Sándor Igen, kicsit mint egy kísértetkastély.
- Michael Különös hangulata van, de érdekes.
- Horváth Kárásznét „Kamerás” a ház történetéről kérdezte. Kárászné közölte, hogy erről nem sokat tud, ő a fiával, aki bőrdíszművesként dolgozik, öt évvel ezelőtt költözött be ide. A világháború előtt egy zsidó család lakott itt, akik Auschwitzban meghaltak. Ez „Kamerás”-t nem kedvetlenítette el, sőt, még lelkesebb lett.
- Michael Mondjuk nincs sok bútor benne.

Sándor Nem érné meg bútorokat venni.
Michael Kölcsön tudok kérni egy-két dolgot.
Sándor Én is adhatok.
Michael A Főiskolára kicsit lassan érek be innen.
Sándor Biztos megvan vagy negyven perc az út.
Michael Lehet útközben ötletelni, gondolkodni.
Sándor Igazad van.
Michael Talán kicsit huzatos.
Sándor Te pedig könnyen megfázol.
Michael Be lehet tömni a lyukakat. És itt van ez a szép cserépkályha is.
Sándor Én nem tudom.
Michael Szerinted nem jó hangulatú?
Horváth Kárászné szerint „Rómeó” ellentmondásosan kommunikált, és „Kamerás”-t többször elbizonytalanította.
Sándor Én ezt nem mondtam. Nagyon szép lakás.
Michael Szerinted nem jó ötlet kivenni?
Sándor Te bizonytalan vagy benne?
Michael A véleményedre vagyok kíváncsi.
Sándor Én nagyon megörültem, amikor hallottam, hogy van ez a lakás – azt gondoltam, annyit panaszkodsz a mostani lakásodra –
Michael Igen. Éppen ezért ki is veszem.
(szünet)
Sándor (súgva) Biztos vagy benne?
Michael Mi a bajod, Sanyi?
Sándor Csak nem szeretném, hogy rosszul dönts. Ha már elköltözől.
Horváth Kárászné jelentése szerint egy ponton félrevonultak, és súgva pár szót váltottak egymással.
Michael Miért izgulsz ezen ennyit? Legfeljebb majd keresek másikat.
(szünet)
Sándor Rendben Misi, akkor vedd ki!
Michael Felavatjuk valamikor.
Horváth Kárásznét arra kértem, hogy ha látogatók jönnek, ne legyen ellene kifogása. Ekkor közölte, hogy: „Ide jöhetnek, én megértem, hisz fiatalok. Csak ne legyen csetepaté.” Közöltem Kárásznéval, hogy alkalom adtán mi is eljövünk – itt az elvtársnő kulcsot ajánlott fel a részünkre.

Sándor *(félre)* Jelentem, hogy Misi megnézte a lakást, és úgy döntött, hogy kiveszi. Hétfvégén elutaztunk az édesanyámat meglátogatni, és egy napot nála töltöttünk. Misi nagyon jól érezte magát, lovagolt is, amelynek következtében egy-két napig fájdalmas volt számára az ülés.

7

Horváth „Rómeó”-nak azt a feladatot adtam, hogy hívja meg „Kamerás”-t a Budagyöngye Étterembe, mutassa be neki a menyasszonyát, és figyelje meg, hogy hogyan reagál rá.

Michael Sokszor kértem Sanyit, hogy mutasson be neked, de ő nagyon rejtegetett. Kérdeztem is, hogy talán szégyelled a lányt?

Sándor Judit a felvételre készül, tudod jól.

Judit Én is mondtam már neki, hogy jó lenne találkozni – sokat beszél rólad.

Michael Mit mesélt?

Judit Hát... csupa pozitívat.

Michael *(Sándornak)* Szóval hazudtál.

Sándor Nem akartam rossz híredet kelteni.

Michael Hallom, festő leszel. És miket festesz?

Judit Hogy milyen témákat?

Michael Mi érdekel?

Judit Járok egy szakkörbe, ott kezdetben drapériákkal, csendéletekkel foglalkoztunk, és mostanában tájképekkel.

Michael Embert nem festesz?

Judit Festettem már embert, de az annyira nem megy – még.

Michael Én Angliában sokszor álltam modellt az ottani festőszakon. Meztelenül.

Judit Aktot még nem festettünk.

Michael Érdekes volt utána visszanézni a képeket – főleg, hogy a faszt hogyan festik le. Ki mennyire részletesen, vagy vázlatosan, vagy érzéki színekkel, esetleg úgy, mint egy halott csonkot – ez sokat elárult magáról a festőről is.

Judit Én biztosan nem jönnék zavarba ettől. Lefesténém úgy, ahogy látom. Ahogy magát az embert is látom.

(zene a háttérben)

(Sándornak) Nem táncolunk?

Sándor Most nem.

Michael Én szívesen táncolok, *(Sándornak)* ha nem zavar téged.

Sándor Nyugodtan.
(Judit és Michael lassan táncolnak)

Michael Hogy ismerkedtetek össze?

Judit Sanyi nem mesélte?

Michael Nem.

Judit Egy filmklubban. Ő szervezte. Olyan sokat tud a filmekről, és ahogy mesél róluk, csillogó szemmel – én kezdeményeztem – tudom, furcsa. Odamentem hozzá, kérdezgettem – nem mesélt erről semmit?

Michael Nem sokat.

Judit Szokott rólam mesélni?

Michael Nem.
(szünet)

Judit Szerinted miért nem?

Michael Ezt tőle kellene megkérdezned!

Judit Nem szeret az érzésekről beszélni. Ezt otthonról hozza. Tudtad, hogy az apja az ötvenes években börtönben ült? És miután szabadult, egy lumpen lett belőle. Előtte a honvédségnél szolgált. Sanyi anyja próbálta tartani benne a lelket, de aztán feladta, és leköltözött vidékre. Azóta ketten laknak az apjával. Egyszer Sanyi egy idegen nővel találta otthon, nagyon kellemetlen volt. Ezt se mesélte?

Michael Ezt igen.
(szünet)

Judit Szerinted szerelmes belém?

Michael A menyasszonya vagy, nem?

Sándor *(félre)* Jelentem, hogy Misi és Judit találkoztak egymással, és a beszélgetés közömbös témákról folyt: művészetről, filozófiáról és testmozgásról. Nagyon jól hangot találtak egymással. Politikai téma nem került szóba.
(Michel és Judit visszaültek)

Michael Nem feledkeztem ám meg rólatok a múltkori bécsi út során. *(elővesz egy csomagot, Juditnak adja)* Sanyi azt mondta, hogy erre vágysz.

Judit A fogkrémre tényleg szükségem volt. Meg a leveskockára is.

Sándor Agusztiner hajszesz?

Michael Sokat jártam utána, de sikerült találni.

Sándor Nem kellett volna – köszönöm.

Michael Jól kell kinézned, ha egy ilyen szép lányt akarsz feleségül venni. *(Juditnak)* Mondtam Sanyinak, hogy hozzá csak olyan lány való, akit igazán szeret. Mert az én Sanyi barátom szemei nem tudnak hazudni. *(hirtelen Horváth belekérdez, Juditnak)*

Horváth Mondott arról valamit, hogy miért jött ide?

Judit Tessék?

Horváth Sándornak mondott arról valamit, hogy miért jött Magyarországra?

Judit Azt mondta, hogy ilyen olcsón máshol nem tudna filmrendezést tanulni.

Horváth Előfordult, hogy Besenczy hozott nektek csomagot külföldről?

Judit Bécsben járt múltkor, és onnan, igen. Mi ez, valami csempészáru?

Horváth Lehetséges. Arról mondott valamit, hogy mit csinált Bécsben?

Judit Az autóját vitte ki javíttatni. Sanyinak azt mesélte, hogy egész nap a városban csavargott, és unatkozott. Lala, miért kérdezel róla ennyit? Van valami a háttérben?

Horváth Ugyanannyit tudok, mint te. Sándorral hogy vagytok?

Judit Nagyon szeretjük egymást. Hamarosan összeházasodunk. *(szünet)*

Horváth Rendben, Judit, ha bármi gyanúsat tapasztalsz, hívj fel! Ugye nem kell mondanom, hogy az, amiről mi ketten beszélgetünk, senki másra nem tartozik? Sándorra sem.

Judit Apa kérdezni fogja, hogy miért akartál velem beszélni.

Horváth Rokonok vagyunk, nem? Kíváncsi vagyok rátok. Most érettségizel, igaz? Hova felvételizel?

Judit A Képzőművészetre.

Horváth És protekciód van már?

Judit Nem, nincs. De nem is fogadnám el.

Horváth Oda azért nem árt. Mondd, hogy a felvétellel kapcsolatban beszélgettünk. Hogy segíteni szeretnék.

Judit Hirtelen feltűnsz a semmiből, hogy segíts – ez azért nehezen hihető.

Horváth Nem érdeke, hogy sokat kérdezősködjön. Egyébként meg tényleg odaszólhatok a bizottságnak: csak egy szavadba kerül.

Sándor Előhívtam a fotót, amit rólad csináltam.

Judit *(nézi)* Hát – nem tudom.

Sándor Másra számítottál?

Judit Általában minden fotón közönségesnek látom magam.

Sándor Én gyönyörűnek látom ezt a képet.
(szünet, Judit nézi a róla készült képet)

Judit Szerintem meg unalmas. De ez nem a te hibád, a témával van a baj.

Sándor Ez nem igaz.

Judit Sanyi, szerinted én egy vesztes vagyok?

Sándor Nem vagy az.

Judit Ugye te azt gondolod, úgyse vesznek fel a festő szakra.

Sándor Judit, én látom, hogy te egy művész vagy. Én nagyon bízom benned.

Judit A művészek érdekesek – vagy legalább az életük az, de nekem még az sem érdekes. Az egész olyan banális.

Sándor Mi bajod van?

Judit Nagyon rosszat álmodtam tegnap.

Sándor Mit álmodtál?

Judit Egyedül voltam otthon. Valamiért nagyon féltem. Féltem, hogy be akar jönni hozzánk valaki. Aztán kinyitottam az ajtót, és egy öregasszony állt a küszöbön. Borszagot árasztott, és mindenáron be akart jönni. Én próbáltam kilökní az ajtón, de nem sikerült. Erőszakos volt. Lenyomott a földre, nem tudtam védekezni. Kétségbeestem, megragadtam egy tórt, belenyomtam a torkába, gyorsan felkaptam, hogy ne vérezze össze a szőnyeget, kivítem magammal a lépcsőházba, átlendítettem a korláton, és ő lezuhant. Másnap jöttek a rendőrök, de a szüleim azt mondták, hogy nem láttak semmit. Én a szobámból hallgatóztam.

Sándor Te sose lennél rá képes, hogy megölj valakit. Te sokkal ártatlanabb vagy annál.

Judit Nem tudhatod. Gondolod, hogy nem lennék képes elkövetni egy komoly bűnt?

Sándor Nem tudom.

Judit Nem biztos, hogy mindig ártatlan maradhatok. Ha el akarom érni a céljaimat, és nem lesznek elég jók a képeim, lehet, hogy komoly bűnöket kell majd elkövetnem. Lehet, hogy gonosszá kell válnom.

Sándor   Azt én nem fogom hagyni.

Judit   Majd ha már te is rám untál, és férfit kell szereznem magamnak, gonosz leszek, meglátod. Vagy megölöm magam.

Sándor   Judit, te megőrültél?

Judit   De ne félj, téged nem foglak bántani. Téged sosem bántalak.
(hosszan Sándor szemébe néz, közel hajol hozzá, óvatosan megcsókolja a száját, csókolóznak)

Sándor   *(elhúzódik)* A szüleid bármikor megérkezhetnek.

Judit   Nem jönnek ma haza. Elutaztak.

Sándor   Átvertél engem?
(szünet)

Sándor   Én úgy szeretlek, ahogy vagy. Minden kishitúséggel, sebezhetőséggel és szomorúsággal együtt. Tudod, én sokszor gondolok arra az estére, amikor megismerkedtünk. Emlékszel? Volt az a filmvetítés, és te odajöttél hozzám, és olyan kedves voltál. Egyből éreztem, hogy le tudnék élni veled egy egész életet.
(Judit kimegy)

9

Horváth   Gondolom, tisztában van azzal, hogy a tőlünk kapott feladatai, illetve minden, amiről mi ketten beszélünk, senkire nem tartozik, még a tartójára sem.

Erzsi   Igen.

Horváth   *(félre)* 1965. május 5-én a Mézes Mackóban találkozót tartottam a BRFK Bűnügyi Osztály munkatársával, Hegedűs rendőrőrnaggyal, és átvettem tőle Rózsa Erzsébetet, „Puma” fedőnevű ügynöküket. *(Erzsinek)* Egy Michael Besenczy nevű nyugati állampolgárral kell megismerkednie esetleges kompromittáló adatok szerzése céljából. El kell érnie, hogy nevezett személy a bizalmába fogadja, és minél többet eláruljon magáról. Ne engedje, hogy felvigye magát lakásra. Ezt addig halogassa, ameddig csak lehet.

Erzsi   Szűznek mondjam magam?

Horváth   Azért ne essünk túlzásba! Ha a téma szóba kerülne, mondja, hogy ön gátlásosabb annál, hogy ezekről nyíltan beszéljen. Ha Besenczy kezdené

türelmét veszteni, esetleg engedjen ezt-azt – de mindent akkor se engedjen.

Erzsi Érdekel, hogy maga hogyan képzei ezt pontosan. Csak nehogy hibát kövessenek el.

Horváth Szükség esetén mehet a fogdosás. Kézimunka is, de az csak a legvégső esetben. Franciázásról szó sem lehet. Ha bármi történne, tegyen úgy, mintha kicsit spicces lenne, és csak azért engedne neki. Május 9-én 12 és 19 óra között és május 10-én 9 és 20 óra között tartózkodjon a lakásán, lehetőleg úgy öltözve, mintha utazni akarna, mert valószínűleg elvisszük egy kis kocsikázásra. Hogyan lehet magát a lehető leggyorsabban elérni?

Erzsi A szállásadóm telefonját leszerelték – rendőri felügyelet alatt van – így a távirat vagy a személyes értesítés a leggyorsabb.

Horváth Az említett két napon vagy én, vagy más fogja keresni a lakásán. Ha más keresi, ő annyit fog a köszönés után mondani, hogy „ha van kedve kocsikázni, most elvinném, ráérek”. Maga pedig az ismeretlent ismerősként fogja üdvözölni, és eljön vele. Majd az alosztály gépkocsijával követjük a célszemélyt Balassagyarmatra, ahova egy osztálytársával utazik filmforgatás céljából. Magát a kórháznál tesszük ki, ott kell megvárnia őket és a segítségüket kérni, hogy hozzák vissza autójukkal Budapestre. Eddig kérem ismétlje meg!

Erzsi Én? – Kocsikázás, Balassagyarmat, kórház.

Horváth A következőképpen legendázza mindezt: Balassagyarmatra a rákos nagyanyját jött meglátogatni, a kórházban viszont közölték, hogy komplikációk léptek fel, ezért Budapestre, a Kék Golyó utcai intézetbe vitték. Tehát rákos nagymama, komplikációk, Kék Golyó utca. – Szerény, csendes, kulturált magatartást tanúsítson.

Erzsi Mindenben az utasítás szerint járok el.

Horváth Van még valami?

Erzsi Nem emlékszik rám? Mi már találkoztunk.

Horváth Mikor?

Erzsi Körülbelül három évvel ezelőtt, a Kaposvári Rendőrségen, amikor őrizetbe vettek. Maga hallgatott ki.

Horváth Értem.

Erzsi Amikor az imént beléptem, eléggé meglepődtem, hogy ismét látjuk egymást. És meg is örültem a helyzetnek.

Horváth Minek örült?

Erzsi Hogy így találkozunk, egy presszóban, és nem a fogdán. Én már több mint két éve felköltöztem Budapestre, maga mióta van itt?

Horváth Magával kizárólag az ügyről kívánok beszélgetni, a személyes jellegű témákat mellőzzük.

Erzsi Hallottam én magáról mindent akkoriban, Lajos. De nem hittem el semmit, ezt tudnia kell.

Horváth Én pedig nagyon remélem, Erzsébet, hogy mindent el fog követni annak érdekében, hogy a feladatát sikeresen hajtsa végre – már csak a régi ismeretségünkre való tekintettel is.

10

Sándor *(félre)* Jelentem, én mindent megteszek azért, hogy Misit elkerüljem. Menekülök inkább, csak nehogy jelenteni tudjak róla. Kinek mondom én ezt most? És ki az, aki mondja? *(Horváthnak)* Azt mondja ez a pincér, utolsó kör, aztán záróra, mehetek – te rendelsz valamit? Én még innék.

Horváth Nem kéne többet innod.

Sándor Hogy elfogytak körülöttünk az emberek, nézd! Az előbb még tele volt, most pedig – alig maradtunk. Az asztalokat is pakolják.

Horváth Mást nem tudsz elmondani Besenczyről?

Sándor Mostanában tényleg nem beszélünk sokat. Keresem én a társaságát, már csak miattatok is, de ő inkább – mit is mondjak – hát elhajt, leráz. Biztos már nem vagyok neki elég érdekes.

Horváth Én nem hiszem, Sándor, hogy erről lenne szó.

Sándor Egyszer csak, egyik napról a másikra – hirtelen olyan vállveregető, lekezelő lett hozzám. Szerintem a balatoni forgatásban sem segít, pedig megígérte.

Horváth Ki ez a nő, akivel találkozgat?

Sándor Erzsi.

Horváth Milyen Erzsi?

Sándor Balassagyarmaton ismertük meg, kicsit zavartnak tűnt, megkérdezte, nem vinnénk-e el. Végig Misivel volt elfoglalva, tette-vette magát neki.

Horváth Besenczy hogyan érez iránta?

Sándor Csinos lány. Misi szereti a csinosakat. De azért szerinte is megjártssa magát. Szinte semmit nem enged neki. Misi múltkori hozott Erzsinek egy rakás nylonharisnyát Bécsből, mire ő közölte, hogy legközelebb többet hozzon, mert adna belőle a barátnőinek is. Nekem csak egy csomag osztrák rágógumit hozott, azt is a legolcsóbb fajtából.

Horváth Gondolom, nem kedvelted meg.

Sándor Hát nem igazán. *(szünet)* Szép ez az este. Csöndes. Üresek az utcák. Te merre mész haza?

Horváth A szabályzat szerint külön úton kell mennünk.

Sándor Egyébként nem érdekel engem, csak ez az egész – idegenség.

Horváth Ránk zárják a helyet. Indulnunk kéne.

Sándor Nem sétálunk egy kicsit?

Horváth Hova akarsz sétálni?

Sándor Mondjuk egy közeli parkba. Egy kis friss levegő jót tenne – *(hosszan Horváth szemébe néz)*
(szünet)

Horváth Sándor, miről beszélsz?

Sándor Te is akarod. Látom a szemedben.

Horváth Kicsit sokat ittál.

Sándor Kérlek.

Horváth Ilyenben nem segíthetek.

Sándor Én is nagyon sokat segíték.

Horváth Nyugodtan menj, és keress magadnak valaki mást!

Sándor Mi van, ha én veled szeretném?

Horváth Mit szeretnél?

Sándor Kicsit együtt lenni. Csókolózni. Látom, hogy te is vágysz rá.

Horváth Nem látsz te semmit.

Sándor Akkor csak engedd, hogy a számba vegyem.

Horváth Én hivatalos beosztásban beszélek most veled – úgy látom, elfelejtetted.

Sándor A jókurvaanyád!

Horváth Mit segítesz te nekem? Nem segítesz semmit. Csak rabolod az időmet. Haszontalan és unalmas téged hallgatni. Nincs semmim, se az angolokról, se a CIA-ről, csak a te érzelmes, buzeráns nyavalygásodat hallgatom. Nem vagyok az anyukád.

Sándor Nekem sem öröm a kapcsolattartás, elhahagyhatsz.

Horváth El akarsz veszíteni mindent? Egy szavamba kerül, és ki vagy rúgva a Főiskoláról.
(szünet)

Sándor Bocsánat. Jobban fogok viselkedni. (meg akarja ölelni Horváthot, de az eltolja)

Horváth Szedd össze magad!

11

Erzsi (félre) Jelentem, Misi múlt pénteken egy nagyobb társaságot hívott meg magnózni a lakására. Az este során mondott egy dolgot, amiről eszembe jutott, hogy na ez rendkívül érdekes lehetne maguknak: a kémkedéssel kapcsolatos. Egyből gondoltam, hogy hoppá, ez most valami. Magamban többször is elismételtem, hogy ezt ne felejtse el, Erzsi, ez fontos, igen, de aztán – elfelejtettem! Csak arra emlékszem, hogy nagyon érdekes és fontos dolog volt. (Juditnak) Látod? Nem? Az apró pici strasszokat a műszempillámon. Látod? Ez a legújabb divat. Amerikában minden nő ilyet visel.

Judit Minek?

Erzsi Micsoda egy kérdés – hát hogy szépek legyenek. Nézd, ahogy mozgatom a fejem, csillog. Szerinted nem szép?

Judit Nem kényelmetlen?

Erzsi Az mindegy, kisszívem. De ahogy elnézlek, rajtad műszempilla sem volt még. Én imádok minden ilyet. A hajam is paróka – nem gondolnád, mi? Trükkös! Így nem kell minden nap lemennem a fodrászhoz – kész megtakarítás. Fogd meg nyugodtan!

Judit Több hajad is van otthon?

Erzsi Három. Az egyik ilyen romantikus, a másik olyan buja, ez pedig ilyen – ilyen is olyan is. De nem mesélsz magadról kicsit?

Judit Judit vagyok. Sanyi menyasszonya. Festő szeretnék lenni.

Erzsi Értem, akkor te ilyen érzékeny lány vagy. Figyelj, te még nem gondolkodtál el azon, hogy ilyen apró kicsi strasszokat ragasztgass a szempilládra? Nem akarnál magadnak? Nekem van egy barátnőm, aki felrakja neked, és nem is dolgozik drágán.

Judit Nem tudom.

Erzsi Gondold meg, tényleg nagyon jó.

Michael Sanyi, ne vigyük le a balatoni forgatásra az Erzsit? Jó figura.

Sándor Nem gondoltam, hogy belefér még az idődbe az a forgatás.

Michael Megbeszéltük, hogy én leszek az operatőröd – nem felejtettem el.

Erzsi *(Juditnak)* Összehozlak vele, felrakja a strasszokat, jó lesz.

Judit Bocsánat, de én ezt nem szeretném.

Erzsi Na jó, nekem mindegy, semmi sem kötelező. *(félíg magában)* Ennek a lánynak baja van velem, vagy mi.

Michael Sanyi, emlékszel, hogy Kárászné mit mesélt a házról? Kutattam kicsit, és egészen érdekes dolgok derültek ki. '44 karácsonyán mocskos dolgok játszódtak le itt. *(Juditnak)* Judit, ti zsidók vagytok, ugye?

Judit És?

Michael Itt egy zsidó család lakott, és aznap este rájuk törtek a nyilasok. Az anyának és az apának végig kellett néznie, ahogy a lányukat megerőszakolják, többen is. Ez volt aznap este a színház. Majd a lány apját, aki üvöltött, mint egy állat, agyonverték. Ezen a perzsaszőnyegen: igen, minden itt történt. Mintha látszana is a folt. Judit, nálatok a családban volt ilyesmi?

Judit Miért kérdezel tőlem ilyeneket?

Sándor Misi –

Michael Hihetetlen, mintha egy elefánt állna a szoba közepén, és ti egyáltalán nem látjátok. Én az elejétől éreztem ezt a falakban. Itt csinálták a műsort. A falon családi fotók voltak, onnan néztek le önmagukra.

Judit *(kimegy)*

Erzsi Majd én – *(követi, jelezvén, hogy majd ő megvigasztalja)*

Sándor *(Michaelnek)* Ezt miért hoztad elő?

Michael Ez a lakás múltkor még nagyobb volt, emlékszel? Tegnap beköltöztettek mellém valakit, és lezárták egy részét. Így mennek össze szépen a falak – néha pedig átrendeződik minden, a tárgyak helye változik. Sanyi, ha a megérzéseim nem tévednek, ma este vendégeink vannak.

Sándor *(a közönségre nézve)* Eléggé sok vendéget hívtál.

Michael A vendégek egy része szabad szemmel láthatatlan.

Sándor Ezt hogy érted?

Michael Rád nézek, és egy rendes, megbízható, őszinte embert látok. Nem csak az a kérdés, hogy a vendégeink jelen vannak-e. Az is fontos, hogy mit mondunk el nekik.

(szünet)

Sándor Most te miről beszélsz tulajdonképpen?

Michael Pár nappal ezelőtt jövök vissza Bécsből, a határon valamiért csak nem akarnak átengedni. Akadékoskodnak, aztán elkezdik átvizsgálni a kocsimat. Nem kell sok, megtalálják az Erzsinek szánt harisnyákat is – hogy te voltál, aki elárult, vagy Erzsi, talán mindegy is. Utána órákon át kihallgattak, fenyegettek, végül elengedtek, azzal a figyelmeztetéssel, hogy „ha magatartását a továbbiakban nem találjuk megfelelőnek, azonnali hatállyal kiutasítjuk Magyarországról.” Te voltál?

Sándor Nem fog történni semmi.

Michael Nem fog, ha például – te mondd meg, hogy mit kell megtennem érte!

Sándor Ezt én nem tudom.

Michael Sanyi, te szeretsz engem?

Sándor Mit akarsz tőlem?

Michael Szeretném, hogy miután ma elmentek a többiek, maradj itt velem, és szerelmeskedjünk!

Sándor Elment az eszed.

Michael Tudom, hogy erre vágysz már a kezdetektől. Azt hiszed, vak vagyok?

Sándor Haza kell kísérem Juditot.

Michael Kísérd haza Juditot, aztán gyere vissza! Óvatosnak kell lennünk. Fenn kell tartanunk a látszatot. Mert ne gondold, hogy csak te hoztad el ma este a láthatatlan vendégeidet. Csak annyit mondok, hogy nem vagy egyedül.

Erzsi (bejön, félre) Sanyi nagyon jófiúnak akar látszani, de szerintem zavarodott. Misi és Sanyi sokat súgdolóztak az este folyamán, és láttam, hogy mindketten nagyon ingerültek.

Michael Sanyi, te egy nagyon okos ember vagy. Mit látsz?

Sándor Azt látom, hogy nem érzed jól magad.

Michael Mi az oka ennek, Sanyi – szerinted mi?

Sándor Nem én vagyok az oka.

Michael Judit is gyűlöl engem. Annak mi az oka?

Judit *(bejön, félre)* Láttam, hogy Misi és Sanyi bizalmasan beszélgetnek, ezért nem mentem a közelükbe. A falon lógott egy tükör, és a tükörben találkozott a tekintetem Misiével. Nézett. Rólam beszélt. Ki tudja, miket mondott rólam. Egyedül voltam. Nem tudtam mit kezdeni magammal. Ő pedig látta, hogy kínlódom, és kinevetett.

Sándor Lassan haza kéne küldened mindenkit, és lepihenni.

Michael Szerinted Judit szerelmes belém?

Judit *(félre)* Próbáltam magam elé nézni, de újra és újra a tükörré tévedt a szemem, és mindig találkozott a tekintetünk. Aztán arra gondoltam, hogy nem hagyom magam, és hosszan, mereven a szemébe néztem.

Sándor Én szeretem Juditot.

Michael Akkor nem töltöd itt az éjszakát?

Judit *(félre)* Végül mégis elkaptam a tekintetem. Nem is tudom, miért beszélek erről ennyit. Hiszen nem túl fontos.

Sándor Erzsivel kéne foglalkoznod.

Michael Erzsiről meg is feledkeztem. Őt dobni szeretném.

Sándor Csináld, amit akarsz!

Michael A ma este éppen megfelelő, hogy közöljem veled a hírt.

Erzsi Misike, ne kuksolj már ott – nem akarsz táncolni?

Michael Érzem a lábaimon, hogy táncolhatnánkuk van. Egy jó kis magyar csárdás – ahhoz lenne kedvem.

Erzsi Csárdás, erre a zenére? Nem fog menni.

Michael Sanyinak éppen azt meséltem, hogy szeretnék veled szakítani.

(szünet)

Erzsi Miért?

Michael Indokolást is tudok mondani: rád untam, de nagyon.

Erzsi Misi, ez egy nagyon gonosz tréfa.

Michael Gondolod, hogy tréfa? Te tudod a legjobban, hogy nem az.

Erzsi Ezért hoztál ide ma este, hogy ezt közöld velem?

Michael Most döntöttem el, miközben Sanyival beszélgettem.

Sándor Engem hagyj ki ebből!

Erzsi Nem gondolom, hogy rászolgáltam arra, hogy –

Michael *(közbevág)* Erzsi, mit játszod itt magad? Üres vagy. Nem létezel.

Erzsi Megbántottalak valamivel?

Michael Sanyit kérdezd!

Erzsi (Sándornak) Te meg mit mondtál neki?
Sándor Nekem semmi közöm ehhez.
Michael Mondjuk ki: elcsábítottál.
Sándor Misi, könyörgöm, ne csináld ezt!
Michael Legyen már valami! Légy már végre ember!
(Sándor és Michael dulakodnak, birkózás alakul ki köztük, ami lassan ölelésbe megy át. Sándor megcsókolja Michael.)

Michael (ének) *Besúgók és provokátorok.*²
Besúgók és provokátorok.
Elpirultatok.
Lebuktatok.
Besúgók és provokátorok.
Besúgók és provokátorok.
Kedves, csupa kedves, csupa kedves arcot látok.
De azért jobb, ha tudjátok,
Hogy a magunk módján mi is figyeltetünk,
Aki előttetek áll, az a mi emberünk.
A magunk módján mi is figyeltetünk,
Aki előttetek áll, aki mellettetek áll, aki mögöttetek áll,
Az a mi emberünk.

12

Michael Hallottam egy helyről. A Balatonnál van egy partszakasz, elzárva mindentől. Egy kiserdő veszi körül, azon kell átjutni hozzá. Ez a hely láthatatlan. Ide nem ér el senki keze. Ez egy titkos hely, ahol mindenki meztelen.

Erzsi Ott vagyunk a parton. Misi az ölembe kuporodik, csókolgatja a kezemet, és kérlel, hogy töltsen velem az éjszakát. Ha megint visszautasítom, többé nem fog bízni bennem.

---

² Müller Péter Sziámi (Kontroll Csoport): *Besúgók és provokátorok*

Sándor Látom ezt a helyet. Látom, és azt is, ahogy Misi bemegy a vízbe. Én is követem. Misi, várj meg! Misi nagyon gyorsan úszik, nem érem utol. Lemaradok, magamban maradok.

Erzsi Misi eltűnt, egyedül hagyott. Engem még senki nem látott ilyen világosban meztelenül.

Judit Misi egyszer csak feltűnik, előjön az erdőből.

Michael Úsztam egy kört. A nádasban láttam valami érdekeset, neked is megmutatom.

Judit A nádas felé indulunk. Egy vékony stég vezet rajta keresztül. Körbe mindenfelé nád. Belemerülünk a zöldbe.

Erzsi El akarok menni innen. Mit keresek én itt?

Sándor A parton vagyok, és mások is vannak itt. Idegenek. Egymást nézzük. Nem akarok leselkedni, és mégis odanézek. Mint egy fekete lyuk, úgy vonzza a tekintetet a meztelen test látványa.

Judit Megérkezünk a stég végébe. Amit Misi mutatni akart – egy döglött kutya. Megtámadták. A belei kilógnak, gyűlnek rá a legyek a napsütésben.

Michael Van egy játék, amit gyerekkoromban játszottunk. Döglött állat beléből jóslás. Szeretnéd megtudni a jövődet?

Judit Tűz a nap a kutyatetemre. Iszonyatos a szaga.

Michael Szeretnéd megtudni, Judit?

Judit Szeretném.

Michael A kutyabél azt mondja, hogy nem vesznek fel a festő szakra. Összeházasodtok Sanyival, születik egy fiatok. Nem próbálkozol többet a felvétellel. Három év múlva elváltok. Később egy diplomata lesz a férjed, a fiaddal külföldre költöztök. Évek múltán is festesz, a lakásod tele van a képekkel. A férjedet megfigyelik, tudtodon kívül te is információkat adsz róla. Külföldön nem találod a helyed. A fiaddal rossz a kapcsolatod.

Erzsi Én mindig csak a bajt hozom a fejemre. De ez van, bennem van a rosszság. Így születtem.

Sándor A szemükben megpillantom magamat. Igazából ők figyelnek engem, nem én őket.

Erzsi *(Sándornak)* Tudom, hogy te – az vagy. Olyan buzeráns. Benned is ott van a rossz. Csak magunknak köszönhetjük a bajt.

Sándor Kik ezek, és miért néznek? Mi van, ha feljelentenek? A közerkölcs védelmében feljelenthetnek mindannyiunkat. Miért bízunk bennük?

Judit És rólad nem árul el semmit a kutyabél?

Michael Csak annyit, amennyi veled kapcsolatos.

Erzsi Én csak akartam magamnak egy kis lakást. Hét év, ez volt a terv. De az ember nem tud kiszállni. Mindig jön valami baj, amire ez a megoldás.

Michael Börtönbe fognak zárni, te leveleket írsz nekem. Meglátogatsz. Törődsz velem. Már nincs sok időm itt. Tudjuk, minek kell következnie.

Sándor Misi azt mondja, ez a bajunk nekünk, magyaroknak. Hogy született leselkedők vagyunk.

Erzsi Meglátod, Erzsi, ugyanott kötsz majd ki, ahonnan menekültél. Nem érdemes. A Jóistenke akarja így. Rám a BRFK-nál azt mondták, hogy csak egy zacskó vagyok. És rájöttem, hogy igen, én az vagyok.

Michael Judit, ami a nádasban elhangzott, az misztérium. Aki elárulja a titkot, megbűnhődik érte.

Judit Misi, te ezt gondolod rólam?

Michael Mit?

Judit Hogy ilyen lesz az életem?

Michael Fogalmam sincs róla.

Erzsi Én azt mondom, hogy ha már szar az élet, legalább szép ruhákat hordhassak.

Híradórészlet *Fekete hétvége az utakon. A hétvége közlekedési baleseti krónikájának mérlege: egy haláleset, három sérült. Június 4-én a fővárosból a Balaton felé vezető főúton Michael B., 28 éves angol állampolgár a megengedettnél gyorsabban és figyelmetlenül vezette autóját, és miközben próbálta volna megelőzni a szabályosan közlekedő Alba Regia típusú gépkocsit, az árokba borult. Az utasok közül a 35 éves R. Erzsébet sérüléseibe a kórházban belehalt. S. Judit, 18 éves tanuló, S. Sándor, 23 éves főiskolás és Michael B. súlyosan megsérültek. Az említetteken kívül az esetnek nincsen szemtanúja. Az ügyben rendőrségi vizsgálat indult.*

Horváth *(félre)* Jelentem, hogy 1965. augusztus 7-én találkozót tartottam „Rómeó”-val, akit árulással gyanúsítottunk meg. *(Sándornak)* Idézem egy fontos informátorunk, „Őzike” jelentését: „Michael elmesélte nekem, hogy egy alkalommal Sanyi keresztnévű iskolatársával iszogattak, aki elmondta neki, hogy a rendőrség megkereste őt olyan kéréssel, hogy adjon információt Michael személyéről, kapcsolatairól, tevékenységéről. Michael ettől az időponttól kezdve nem mert magyar lányokkal ismerkedni.” Ugye emlékszel, hogy annak idején aláírtad: a kapcsolatunk államtitkot képez, és még a legközelebbi hozzátartozóidnak sem beszélhetsz róla. Ellenkező esetben államellenes bűncselekményt követsz el, amely sok évig tartó börtönbüntetést von maga után.

Sándor Én sosem szegtem meg az ígéretemet. Aki ezt mondta, az nem normális.

Horváth Ez esetben egy állítással és egy tagadással állunk szemben. Az állítás azonban szerintem olyan momentumokat és konkrét tényeket tartalmaz, hogy azok nagyon ingataggá, úgyszólván hihetlenné teszik a te tagadásodat.

Sándor Higgy nekem! Én soha az életben –

Horváth *(közbevág)* Mit soha az életben, Sándor? Ezt hagyd, mert ezzel nem megyünk semmire.

(szünet)

Sándor Misi nem a barátom többé. Nem akarok vele találkozni sem.

Horváth Amióta szabadlábban van, felkeresett téged?

Sándor Próbált kapcsolatba lépni, de én nem állok vele szóba. Majdnem az életembe került a barátságunk. Nem felejttem el azokat a napokat a kórházban. Juditot abban az állapotban. Nem sokon múltott, hogy – hogy egyáltalán túléltek. És én Misinek nem tudok megbocsátani. Mások is szóltak neki, hogy túl vadul vezet, és a végén még balesetet fog okozni. Mindezek után pedig engem vádoltok meg.

Horváth Soha semmilyen használható információt nem hoztál nekünk. Egyébként „Őzike” jelentése szerint még a baleset előtt beszéltél Besenczynek a találkozóinkról.

Sándor Szerintem pedig ezt az egészet Misi találta ki. Valahogyan rájött, és bosszúból úgy adta tovább, mintha én árultam volna el neki.

Horváth Szerinted miből jött rá?

Sándor Nem tudom. Én már az elején megmondtam, hogy nem vagyok alkalmas erre a munkára. Én nem tudok jól hazudni.

Horváth Miért akart volna bosszút állni rajtad?

Sándor Nem tudom. Féltékenység. Nem tudott ő igazán beilleszkedni a Főiskolán.

Horváth Azt mondtad, ő volt a társaság középpontja.

Sándor Szerinted hiányolta valaki, amíg börtönben volt? Senki. Furcsa dolgai voltak. Sokakat megbántott. Mielőtt a baleset történt, kezdett elfogyni körülötte a levegő. Annak idején elhallgattam, hogy egyszer félreérthetetlen ajánlatot tett nekem. Barátok voltunk, és sose merült fel, hogy bármi más lenne a háttérben. Amikor tudtára adtam, hogy erről szó sem lehet, nagyon rosszul reagált. Elérte, hogy a végén én szégyelljem el magam. Ezért se meséltem ezt neked.

Horváth Pedig fontos információ lett volna.

Sándor Tudod, én Misit mindig próbáltam védeni, miközben értettem a ti félelmeiteket is, és igyekeztem segíteni nektek, amiben csak tudtam – de bíztam benne, és nem feltételeztem róla semmi rosszat. Ma már sok mindent másképp látok. Ma már bármit el tudok róla képzelni.

Horváth Azt is, hogy az angol titkosszolgálat küldte?
(szünet)

Sándor Elképzelhető ez is.

Horváth Szerencsére vannak megbízható informátoraink. És szerinted miért pont a filmrendező szakra küldték?

Sándor A Főiskola ideális terep, hiszen tele van olyanokkal, akik forradalmároknak képzelik magukat.

Horváth Hallasz ilyen hangokat?

Sándor Nincs, aki nyíltan felvállalná, de ezt tudjuk egymásról. Tudjuk, kik azok, akik gyűlölik ezt a rendszert. Tenni persze soha semmit, csak magukban mondogatják, egymás között, és azt képzelik, hogy ők ettől különbek másoknál.

Horváth A jövőben beszélhetnél többet ezekről a csoportokról.

Sándor Szívesen beszélek. Mint eddig, továbbra is segítek, amiben csak tudok. Én soha nem akartam titkolózni, mindig a nyíltság embere voltam.

Horváth Mégsem meséltél Besenczy titkos vágyairól.

Sándor Tudom, hogy ezzel bajt hoztam magamra. Felelőtlen voltam.

Horváth   És egy kicsit naiv is.
Sándor   Igen, naiv.
                              (szünet)
Horváth   Mi mindig nagyra értékeljük, ha valaki önvizsgálatot tart. Mindezzel új
szintre léphet a kapcsolatunk, de ehhez tényleg őszinteséget várunk el.
Sándor   Egyébként is jó, ha kicsit rendet tesznek a Főiskolán. Ha kicsit mindenki
leszáll a magas lóról, és elkezd a munkájára figyelni.

14

Sándor   Csendben kell lennünk, mert apám alszik. Még be se mutatkoztam.
Rómeó vagyok. Gyakran jártok ki a Népligetbe? Én mostanában egyre
ritkábban. Szerencse, hogy összetalálkoztunk. Örültök, hogy
meghívtalak titeket magamhoz? Próbáltam volna kibújni! Eléggé
rámenősek voltatok. Meséljek magamról? Hát, filmrendezést tanulok.
Ezt tudtátok? Mit tudtok még rólam?
*(meglát egy dossziét, a borítóján a felirat: a „Rómeó” fedőnevű ügynök
dossziéja)*
Ez az? Nem gondoltam, hogy egy napon majd így, egyben látom. Az
egyik jelentésben az egész osztályról írnom kellett, és magamról is írtam.
Sose lehet tudni. „Somogyi Sándor: zavarodott fiú. Az osztálytársai nem
szeretik. Túl érzékeny, nem lehet megsérteni, mert akkor két napig
komor. Kicsit felületes, de dolgozni tud, fáradhatatlan. Senkiben nem tud
megbízni. Retteg tőle, hogy kinevetik.” Arra gondoltam, hogy ha egy
napon ezek a dossziék idegen kézbe kerülnének, ne tudják egyből, hogy
ki volt a téglá. Ki tudja, ki fér majd hozzá ezekhez az iratokhoz. Lehet,
hogy el kéne pusztítanom. De az adattárban az információk és a
jelentések úgy terjednek, mint egy vírus. Ide egy másolat, oda egy
csatolmány. Ami egyszer bekerült, az bármikor újra felbukkanhat. De a
hiány mindig káoszt szül, a káosz pedig eltakar.
(felgyűjtja a dossziét)
Láttam egy videót az interneten. Egy vén, gazdag buzi egy fiatalabbal
táncol, a többiek nevetnek rajta. Fizetett a srácnak. Ismerem az öreget.
Régen ő volt a legnagyobb kan a városban. Csak rámutatott valakire, és
az övé volt. Fiatalon választhat az ember, utána pedig őt választják. A

végére nagyon egyedül maradt, kifogytak mellőle a szerelmek. Azt mondta, mert ő igazi buzi. Ő csak férfival tud lenni, és ezért felkészült rá, hogy ötvenéves korára a vécéknél köt majd ki, a csempebárban.

Mi? Nem. Az öreg buzi nem én vagyok. Dehogy.

Nem. Egészen másképp történt, mint ahogy a videón látni. Én nem fizettem neki, csak meghívtam pár italra. Mi szerelmesek voltunk egymásba. Ő volt az én kismacim. Azok ott a felvételen csúnyák, mi nem voltunk csúnyák. Nem ilyen volt. Boldogok voltunk. Szerelmesek.

Tudom, hogy ma itt nem lesz baszás. Egyből sejtettem, amikor beléptek. Hogy ti csak azért jöttetek ide, hogy megverjétek és kiraboljátok a nagy filmrendezőt. *(mutatja a menyasszonya ruháját)* Ez a menyasszonyom ruhája. Tudom, hogy azt szeretnétek, hogy felhúzzam. *(felhúzza)* Nem haragszom rátok. Tudom, hogy nem gonoszságból történik mindez, hanem csak egyszerűen így működik a rendszer. Most már csak egy dolog van hátra: egy dalbetét. Igyekszem beleélni magam, jó? Egyébként én csak azt mondtam, amit hallani akartatok.

(Sándor elénekli a Listen To Your Heart című Roxette-dalt)

15

- Horváth   Én csak whiskyt iszom, semmi más alkoholt. Azt is tisztán.
- Michael   Biztosan nagyon nagyvilági benyomást kelt egy pohár whiskyvel a kezében.
- Horváth   Gúnyolódik rajtam?
- Michael   Őszintén, nem. A whisky segít, hogy ne érezzük magunkat annyira nyomorultnak. Egy angol barátom a legjobb whiskyvel kereskedik. Következőleg Londonból hozok önnek is egy üveggel.
- Horváth   Meg akar vesztegetni?
- Michael   Én tudom, hogy önt nem lehet.
- Horváth   *(félre)* Jelentem, hogy múlt pénteken találkozóra hívtam „Kamerás”-t az Útlevélosztály hivatalába, ahol mint a hivatal alkalmazottja fogadtam őt. A beszélgetés célja az volt, amit vele is közöltem, hogy minél igazságosabb döntést hozzunk az ügyében. A találkozó több mint kilenc óra hosszan tartott. Igyekeztem közvetlen, baráti hangnemet megütni. Mindezt elősegítette, hogy a hetedik óra elteltével meghívtam a

- Szabadság Étterembe, és ott folytattuk a beszélgetést. *(Michaelnek)*
Amikor hazautazik, megkeresi magát az angol hatóság?
- Michael A beutazásom előtt egy bizonyos John keresett meg – a családnévemre nem emlékszem. Beszélgetésünk lényege az volt, hogy legyek tisztában azzal, hogy egy kommunista országba jövök, ahol előfordulhat, hogy provokálni fognak, megfigyelnek vagy átkutatják a lakásomat. Ezek a keleti módszerek – ahogy ő mondta. Arra kért, hogy hazatérésem után részletesen meséljem el a tapasztalataimat.
- Horváth A magyar hatóságoktól kivel beszélt a beutazása előtt?
- Michael Erdélyi elvtárssal, aki biztosított a támogatásáról. Azóta is kapcsolatban állok vele, a büntetőügy időszakában is kommunikáltunk.
- Horváth Róla mi a véleménye?
- Michael Bohókás, vidám embernek mutatja magát, de szerintem sokkal rafináltabb, megfontoltabb ennél. Érthetetlen számomra, hogy mit keres ebben a pozícióban, mivel nem úgy tűnt, hogy a szocialista kultúra célkitűzéseit szolgálná. Innen ered az aggályom is, hogy róla nyilatkozzam.
- Horváth Miért?
- Michael Ha maguk tudják, hogy Erdélyi ellenséges személy, és mégis ebben a pozícióban van, akkor a róla adott információ visszaüthet rám.
- Horváth Nem kell félnie, a nekem adott információk mindössze az útlevélosztály munkáját segítik.
- Michael Ha így van, akkor miért figyel minket az a nő ott?
(szünet)
- Horváth Biztosan csak érdekesnek találja magát.
- Michael Milyen szempontból?
- Horváth Bármilyen szempontból.
- Michael Szerintem viszont maga iránt érdeklődik.
- Horváth Gondolja?
- Michael Vajon ha jelentést kéne készítenie, hogyan írná le magát? Harminc körüli, vékony testalkatú férfi, a beszélgetés során a mérsékeltnél nagyobb mennyiségű whiskyt ivott meg, és egyre többször sütötte le a szemét. Mintha zavarban lenne.
- Horváth Nem hiszem, hogy efféle érdeklődésre számot tartanék.

Michael Művészként az a hitvallásom, hogy sokszor hihetetlen kincseket találhatunk ott, ahol más nem is keresné. Csak figyelni kell.

Horváth A magamfajta hivatalnokok is pont erre törekednek.

Michael Na látja, milyen sok közös van bennünk!

Horváth *(félre, ekkor már Pataki elvtársnőnek beszél)* Úgy gondolom, fontos lenne a továbbiakban is megfigyelés alatt tartani Besenczyt, hogy személyével kapcsolatban további információkhoz jussunk. Ezért javaslom, hogy hosszabbítsuk meg az itt-tartózkodását. Lehetőséget látok arra, hogy hírszerzőként felhasználjuk. Az angol hatóságokról eddig is számos információt adott már.

Pataki És azt nem gondolja, hogy rólunk is bármit elmond az angoloknak?

Horváth Ezzel kapcsolatban csak hosszabb megfigyelés után tudnék nyilatkozni.

Pataki Kérdezni szeretnék magától valamit: nem gondolkodott el még azon, hogy mi értelme ennek, amit mi csinálunk?

Horváth Hogy érti ezt, elvtársnő?

Pataki Érdekel, hogy maga szerint mi értelme ennek az egésznek?

Horváth A haza és a szocializmus védelme.

Pataki Nem a hivatalos álláspont érdekel.

Horváth Ez a privát véleményem is.

Pataki Tudja, szeretnénk kicsit hatékonyabbá tenni a csoportfőnökség munkáját. Mi mind nagyon sokat dolgozunk azon, maga főleg, hogy minél több információt összegyűjtsünk a különböző kapcsolatainktól. De maga szerint mi derül ki ezekből?

Horváth Tudom, hogy Besenczy ügye sok szempontból hiányos, ezért is tartom fontosnak a további ellenőrzést.

Pataki Maga szerint hol vannak a bűnösök? Hol vannak? Magának nincs egy kis hiányérzete? Hiszen tudja maga, hogy miről beszélek.

Horváth Nem tudom.

Pataki Mondjuk elmondhatná, hogy mire gondol valójában. Maga szerint rólunk – nem árulkodnak ezek az iratok?

Horváth Az ügy kapcsán már többször kifejtettem –

Pataki *(közbevág)* Maga fél tőlem. Én próbálok minden beosztottammal személyes viszonyt kialakítani. Tudja, mi itt mind összedolgozunk. Mi egy csapat vagyunk. Nem is értem magát. Nem mondja el az őszinte véleményét?

Horváth Nekem nincs véleményem.

Pataki Még túl korai ezt kijelenteni. Hadnagy, hallott már a legújabb fejlesztésünkről?

Horváth Az új típusú poloskákról?

Pataki Dehogy. Ez annál sokkal nagyobb lépés. Elektronikus nyilvántartások – ez lesz a jövő. Nem kell többé papíralapú dossziékat megszerezni, másolgatni, hanem lesz egy számítógép, és abban rögzítünk mindent. És akkor például begépeljük, hogy keresünk egy harminc körüli, vékony testalkatú, angolul jól beszélő, ambiciózus, biszexuális férfit, és kidobja azt, aki a nyilvántartásunk szerint Magyarországon beletartozik ebbe a halmazba. Képzelve el, micsoda lehetőségek nyílnak ki ezzel!

(szünet)

Horváth Elvtársnő, nem akarom tovább rabolni az idejét. Lenne szíves közölni velem, hogy mit lépünk Besenczy ügyében?

Pataki Besenczyt azonnali hatállyal kiutasítjuk az országból. Nincs értelme a további megfigyelésnek.

16

Judit Lala, te hogy kerülsz ide?

Horváth Milyen kérelmet adtál te be?

Judit Róza néni írta még régebben, hogy kimehetnék hozzájuk látogatóba. Kértem tőle meghívólevelet, és ő nagyon örült. Most, hogy nem vettek fel a Főiskolára, gondoltam –

Horváth (közbevág) Nem érdemes tovább hazudoznod. Mindent tudunk rólad és Besenczyről.

Judit Misiről és rólam? Miről beszélsz? Misiről nem hallottam már hónapok óta. Azóta hogy –

Horváth (közbevág) Azóta, hogy kiutasítottuk. Tudod, hogy miért? Kémkedésért. Te pedig nagy bajba kerülhetsz, ha kapcsolatba lépsz vele.

Judit A kiutazásomnak semmi köze Misihez.

Horváth Judit, mit gondolsz te rólunk? Hogy szabadon írhatok leveleket a börtönbe, és abba senki nem néz bele?

(szünet)

Judit Az már régen volt. Azóta megszakadt a kapcsolatunk.

Horváth Milyen jó alkalom az újrakezdésre egy angliai út, nem? De ne húzzuk tovább az időt: Judit, te nem kapsz útlevelet. Se Angliába, se máshova.

Judit Amikor idejöttem, felkészültem erre is. Be fogom bizonyítani nektek, hogy Misi minden vádpontban ártatlan.

Horváth És mi a bizonyítékokod?

Judit A személyes tapasztalatom. És az emberismeretem.

Horváth Most meg kéne hatódnom?

Judit Engedd, hogy beszéljek másokkal is! Hadd mondjam el, hogy –

Horváth *(közbevág)* Azt gondolod, hogy újat mondhatsz nekünk?

Judit Mindent ti sem tudhattok. Nem kockáztathatok meg, hogy fontos információk sose derüljenek ki. Hogy a teljes igazság ne derüljön ki.

Horváth De igen, megkockáztathatom. És tudod miért, Judit? Mert az igazság itt senkit sem érdekel.

(szünet)

Judit Az nem lehet.

Horváth A döntésünkről szóló értesítést postázzuk.

Judit Mondjak valamit, Lala?

Horváth De sebesen, mert sok a munkám.

Judit Egyszer nektek is végetek lesz, ugye tudod? Megfordul minden.

Horváth És miből gondolod, hogy neked az jó lesz?

Judit Nem tudom, hogy nekem jó lesz-e. De nemrég megtanultam, hogy semmi nem tart örökké.

Mind *(ének)* Helló baby, te nyomorult állat!³
Soha nem akartam különbet nálad!
Elállom az utad és megszerezlek!
Hihetetlen, hogy nem szeretlek!

Nem szeretlek, nem szeretlek,
de hogyha eltűnsz, megkereslek!
Baby baby, te nyomorult állat!
Soha nem akartam különbet nálad!

---

³ Menyhárt Jenő (Európa Kiadó): *Mocskos idők*

*Mocskos idők, szeretned kéne,
a jövő itt van és sose lesz vége!
Mocskos idők a sarokba bújva!
Helló baby, kezdjük újra!*

*Helló baby, én azt hiszem baj van!
Szúrj belém egy utolsót halkan!
Ugrálni akarok, vadul ugrálni,
a nyomorult mennyezet akarom látni!*

*Népszerűtlen szerelem,
sokan vagyunk kevesen!
Baby baby, újra nálam,
már nem ember, még nem állat!*

*Mocskos idők, szeretned kéne,
a jövő itt van és sose lesz vége!
Mocskos idők a sarokba bújva!
Hölgyeim és uraim, kezdjük újra!*